

Курята Аліна Володимирівна, викладач кафедри театральної режисури (Рівненський державний гуманітарний університет), alinakuriata3@gmail.com

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ТЕАТРАЛЬНОЇ РЕЖИСУРИ

Анотація. У статті розкрито роль культурно-мистецьких закладів у духовному та національно-патріотичному вихованні населення, а також закладів вищої освіти у підготовці висококваліфікованих спеціалістів для закладів культури і мистецтва, досліджено новітні освітні технології, які використовують зарубіжні навчальні заклади для удосконалення системи підготовки спеціалістів для закладів культури і мистецтва, обґрунтовано необхідність впровадження в Україні інноваційних технологій підготовки фахівців з театральної режисури.

Ключові слова: культурно-мистецькі заклади, національно-патріотичне виховання, заклади вищої освіти, інноваційні технології, підготовка фахівців.

Kuriata Alina Volodymyrivna, Teacher of the Department of Theatrical Directing (Rivne State Humanitarian University), alinakuriata3@gmail.com

THE INNOVATIVE TECHNOLOGIES FOR TRAINING SPECIALISTS IN THEATRICAL DIRECTING

Introduction. There are some big challenges for the modern domestic art institutions to face nowadays such as the creation a new cultural environment and the education of Ukrainian citizens in the spirit of patriotism and love for their country. Therefore, the domestic institutions of higher education have to improve the training system of highly skilled specialists in this field.

Purpose. The purpose of our research is to substantiate the usage of innovative technologies for training specialists in the field of theatrical directing in Ukraine.

Methods. The paper uses methods of assessing the effectiveness of training specialists in cultural and artistic institutions of Ukraine and substantiates the areas of training technologies improvement for theatrical directors using foreign experience.

Results. For many centuries the theatrical art has played an important role in preservation national traditions, ancestors' achievements, Ukrainian language and the spiritual values education of the population. On the stage the spectators could see the life of their ancestors, national clothes, traditions and customs and they also could hear their native language, the use of which in other cases was prohibited.

If using the media readers, listeners and spectators can gain experience remotely, then from the stage viewers have the opportunity to feel life situations with the artists who are at the «distance of the elongated hand» from them. Therefore, before future supervisors and workers of theatrical and performing art companies, who now gain knowledge in specialized institutions of higher education, will be the task to increase the level of national-patriotic education of the population.

However, current students of the theater and arts institutions of higher education must obtain the required knowledge and skills in the process of mastering educational programs to be able to successfully carry out their tasks in the future.

Originality. *The article proposes to improve the quality of teaching the disciplines of the psychological and pedagogical sciences, to increase the hours for students' practical training, to stimulate them to work at student theaters, to involve practicing teachers in the training of future theatrical directors, to implement the interactive mindset training in the educational process.*

Conclusion. *The realization of proposed measures will allow Ukraine to improve the quality of the theatrical directors' training in higher education institutions.*

Key words: *cultural and art institutions, national and patriotic education, institutions of higher education, innovative technologies, training specialists.*

Перед сучасними вітчизняними мистецькими закладами стоять складні завдання з формування нового культурного середовища та виховання громадян України в душі любові до своєї держави і патріотизму. Реалізація цих завдань, крім іншого, покладається на національного кінематографа, театральні заклади, міські та сільські клуби, мистецькі колективи та творчі гуртки, а очолювати ці заклади та безпосередньо втілювати державну культурно-мистецьку політику в майбутньому повинні організатори та фахівці з театральної режисури, які сьогодні здобувають кваліфікацію в українських та зарубіжних закладах вищої освіти.

Відповідно вітчизняним закладам вищої освіти, використовуючи кращий зарубіжний і вітчизняний досвід та впроваджуючи інноваційні технології організації навчального процесу, необхідно удосконалити систему підготовки висококваліфікованих спеціалістів для цієї галузі.

Роль мистецьких закладів у формуванні національного культурного середовища та духовному просвітництву населення, а також завдання вітчизняних закладів освіти з підготовки мистецької еліти висвітлили у своїх працях провідні вітчизняні науковці: Д. Безгін, Т. Білан, Ю. Богуцький, Г. Веселовська, М. Гринишина, Р. Коломієць, Л. Лимаренко, О. Мусієнко, А. Пучков, В. Сидоренко, В. Скуратівський, Н. Стадніченко, В. Тузов, І. Червінська, Г. Чміль, В. Шахрай, В. Шейко та ін. В роботах цих вчених розкрито, що зусилля української вищої школи повинні бути направлені на підготовку нових творчих особистостей, які забезпечать збереження в Україні традиційних вітчизняних моральних цінностей, а також впровадження європейських та загально-цивілізаційних демократичних стандартів.

Так, на думку дослідниці Л. Лимаренко: «Модернізація європейської системи багаторівневої освіти має на меті здійснювати підготовку нового покоління педагогічних кадрів зі сформованим комплексом якостей конкурентоздатності та потенціалом творчої діяльності. Отже, виникає необхідність сприяння максимальному розкриттю творчих, особистісних якостей студентів – майбутніх педагогів» [1, с. 176].

При цьому, як зазначає Т. Білан: «Театр як вид мистецтва завжди був невід'ємною частиною духовного самотворення нації, саме в театральному мистецтві узагальнюється досвід національних надбань, втілюються моральні якості народу та його духовні ідеали» [2, с. 107].

Однак, нинішній рівень підготовки мистецьких кадрів в Україні значно поступається організації підготовки їх колег у європейських країнах, що визначило актуальність нашого дослідження.

Метою нашої статті є обґрунтування інноваційних технологій підготовки фахівців з театральної режисури в Україні.

Відповідно до визначеної мети в статті реалізуються такі завдання:

– розкриття ролі культурно-мистецьких закладів вищої освіти з підготовки висококваліфікованих спеціалістів для національно-патріотичного виховання населення країни;

– дослідження новітніх освітніх технологій, які використовують зарубіжні навчальні заклади для удосконалення системи підготовки спеціалістів для закладів культури і мистецтва;

обґрунтування необхідності впровадження в Україні інноваційних технологій підготовки фахівців з театральної режисури.

Театральне мистецтво впродовж багатьох століть відігравало важливу роль у збереженні національних традицій, здобутків предків, української мови та духовному вихованню населення. Хоча, в першому та на початку другого тисячоліття спеціальних освітніх закладів, які б готували спеціалістів для організації театральних виступів не було, саме зі сцени глядачі могли побачити побут предків, національний одяг, традиції, звичаї та почути рідну мову, вживання якої в інших випадках заборонялося.

Національно-патріотичне виховання, в якому ключову роль відіграли носії культурних та мистецьких традицій, породили загальнонаціональні змагання українців за власну державу під проводом Б. Хмельницького та на початку ХХ століття. Однак, у ХХ столітті завдяки широкому розвитку засобів масової інформації (газет, кіно і телебачення) роль театального мистецтва у національно-патріотичному і духовному вихованню населення не зменшилася, а навпаки зросла. Це пояснюється тим, що, якщо через засоби масової інформації читачі, слухачі та глядачі отримують її дистанційно, то зі сцени глядачі мають можливість співпереживати життєві ситуації із артистами, які знаходяться від них на «відстані витягнутої руки».

Тому, справедливою є думка Т. Білан, яка обґрунтовує, що: «Будучи усвідомленими, естетичні почуття людини перетворюються у сталі»

співвідношення, а тому мистецтво не тільки допомагає пізнавати світ, але й формує переконання та світогляд людей, їх свідомість та самосвідомість, пробуджує джерела духовності та виховує діяльне прагнення до утвердження прекрасного у суспільному та власному житті» [2, с. 106].

Цю ж думку поділяє В. М. Шахрай, який наголошує, що: «Залучення широких мас до театрального мистецтва сприяє утвердженню в суспільстві солідарності, що спрямовує людей на служіння високій меті, виховує почуття належності до колективу, народу, держави, перед якими потрібно нести відповідальність. Театральні вистави дають взірці поведінки, спонукають до роздумів про високе і низьке, нище і благородне, справедливе і несправедливе [3, с. 1].

Виходячи із зазначеного, на організаторів та працівників театральномистецьких колективів, які нині здобувають знання у профільних закладах вищої освіти, покладатимуться такі завдання:

- організувати передачу через сценічні образи духовних традицій, звичаїв, моральних цінностей та менталітету українського народу;
- широко використовувати багатство української мови та її діалектів для передачі внутрішніх смислів та думок різних верств населення;
- розвивати у глядачів національно-патріотичні почуття, повагу до здобутків минулих поколінь, національних героїв, людей праці, відомих вчених та висококваліфікованих спеціалістів з різних галузей;
- пропагувати сімейні та колективні цінності, любов до своєї землі та країни, принципи гуманного соціального співіснування та демократизації суспільних відносин, взаємовиручки та взаємодопомоги.

Однак, для того щоб нинішні студенти театральномистецьких закладів вищої освіти в майбутньому змогли успішно виконувати покладені на них завдання, вони повинні отримати відповідні знання та уміння в процесі опанування освітніх програм в процесі навчання. Отже, від ефективності закладів вищої освіти залежить духовний розвиток країни в майбутньому.

Тому, як зазначає Л. Лимаренко: «Центральною метою навчальних курсів мистецького спрямування визначається формування у студентів педагогічних спеціальностей умінь впливати на учнів та стимулювати їхній інтерес до художньої діяльності у сфері творчості, в розвитку особистісного потенціалу для *розкриття духовного світу*, виховання справжньої творчої індивідуальності [1, с. 184].

При цьому, на думку Н. В. Стадніченко: «Процес організації комунікативної взаємодії в підготовці майбутнього актора до професійного спілкування найбільш повно відбувається на основі персоніфікації, а саме спрямованості на Я-концепцію особистості, оцінку власної ролі в процесі вирішення *соціальних проблем засобами театального мистецтва*, розуміння важливості та професійної необхідності опанування різноманітних навичок для особистісної творчої реалізації» [4, с. 9].

Проте, в частини вітчизняних закладах вищої освіти підготовка фахівців для мистецьких закладів, в тому числі для театральних установ, здійснюється за навчальними програмами, які побудовані на старих ідеологемах і без врахування сучасних демократичних принципів організації навчального процесу та використання інноваційних технологій.

Таким чином, перед вітчизняними науковцями постає необхідність дослідження новітніх освітніх технологій, які використовують заклади вищої освіти зарубіжних країн для удосконалення системи підготовки спеціалістів для закладів культури і мистецтва.

В контексті практичної підготовки майбутніх педагогів та спеціалістів для національних театрів, зарубіжні заклади вищої освіти приділяють велику увагу роботі *студентських театрів*. «Підтвердженням доцільності використання студентського театру в системі професійної підготовки майбутніх педагогів може слугувати досвід використання театрального мистецтва в навчально-виховному процесі вищої школи Великобританії, Італії, Німеччини, Польщі, Словаччини, Франції, Чехії» [1, с. 177].

Надзвичайно важливою є роль театру для налагодження повноцінного спілкування людей, насамперед дітей та молоді, особливо у нинішній період надмірного занурення юного покоління у світ віртуальних взаємин. Участь у театральних дійствах забезпечує простір самовираження, психологічного захисту, що робить театральне мистецтвом важливим чинником *профілактики різноманітних девіацій соціальної поведінки*» [3, с. 4].

В системі вищої педагогічної освіти Німеччини акцентується увага на *фаховій і фахово-дидактичній підготовці, на вивченні дисциплін психолого-педагогічного циклу та на практиці*. «Наприклад, на вивчення загальнопедагогічних дисциплін у всіх типах програм відведено 25 % сукупного навчального часу, 75 % становлять дисципліни фахового та фахово-дидактичного циклу, куди входить і театральне мистецтво...» [1, с. 178].

У польській Державній вищій школі кінематографії, телебачення та театру імені Леона Шіллера *велика увага приділяється практиці*, адже керівники Школи переконані, що лише в процесі роботи можуть формуватися професійні навички майбутнього спеціаліста та його особистий творчий стиль. Саме тому у розпорядженні студентів найкраще обладнання: тут і світло, і звук, і цифрові камери останнього покоління. Щодня студенти проходять навчання не лише за партами аудиторій, а й на сценічних майданчиках та в знімальних павільйонах. Досвідчені режисери допомагають студентам у реалізації своїх перших творчих проєктів та створенні початкових етюдів і постановок [5].

Водночас, зарубіжні заклади вищої освіти висувають підвищені вимоги до *професійної підготовки науково-педагогічних кадрів*. «Отже, педагог, який має *досвід участі в театрі*, є більш конкурентоспроможним у сучасних умовах, бо він має розвинені здібності та особистісні якості, які дозволяють бути суб'єктом діяльності» [1, с. 181].

Н. В. Стадніченко з врахуванням нинішніх тенденцій в організації навчально-педагогічного процесу до організаційно педагогічних умов підготовки майбутнього актора до професійного спілкування відносить: *створення інформаційно-креативного освітнього простору; організацію комунікативної взаємодії учасників навчального процесу через триаду фахових дисциплін; упровадження комплексу інтерактивних психофізичних тренінгів у процес професійної підготовки майбутніх акторів* [4, с. 14].

Враховуючи нові соціокультурні реалії, світова педагогічна думка шукає відповідних шляхів розвитку освіти, і тут ми бачимо тісний зв'язок з культурним процесом, з формуванням художньо-мистецьких, і *все більшої актуальності набирає освіта в політкультурному просторі* [2, с. 109].

Слід також враховувати, що: «У сучасному суспільстві спостерігається поступовий відхід від традиційної моделі викладання, в якій вчитель є ретранслятором знань, а учень його пасивним реципієнтом. Починаючи з початкової школи, виховні можливості навчального закладу зорієнтовані на *розвиток природних обдарувань дитини*» [6, с. 287].

Виходячи із зазначеного українські культурно-мистецькі заклади вищої освіти на базі ґрунтовного вивчення та опрацювання зарубіжного досвіду повинні запропонувати та впровадити інноваційні технології підготовки фахівців з театральної режисури.

До того ж як зазначає дослідниця Л. Лимаренко: «На Україні раніше, ніж в інших слов'янських країнах, звернули увагу на необхідність підготовки і виховання представників майбутньої духовної еліти – письменників, проповідників, педагогів, на підставі звернення до театрального мистецтва та його елементів» [7, с. 295].

Узагальнюючи результати проведеного дослідження можна зробити висновок, що культурно-мистецькі заклади вищої освіти відіграють важливу роль у підготовці висококваліфікованих спеціалістів для національно-патріотичного виховання населення країни. Тому профільні зарубіжні навчальні заклади удосконалюють навчальні програми з підготовки відповідних фахівців, досвідом яких потрібно скористатися Україні.

Так вітчизняним закладам вищої освіти, які готують фахівців з театральної режисури необхідно: підвищити якість викладання дисциплін психолого-педагогічного циклу; збільшити кількість годин, які відводяться для практичної підготовки студентів, та стимулювати їх до роботи у студентських театральних колективах; залучати до підготовки майбутніх театральних режисерів викладачів-практиків, які мають досвід сценічної роботи; забезпечити комунікативну взаємодію учасників навчального процесу через упровадження комплексу інтерактивних психофізичних тренінгів у програму професійної підготовки майбутніх акторів

Список використаних джерел

1. Лимаренко Л. Використання студентського театру в європейських системах професійної підготовки майбутніх педагогів. *Естетика і етика педагогічної дії*. 2015. Вип. 9. С. 176–187.
2. Білан Т. Театральне мистецтво в контексті художньо-мистецького знання. *Молодь і ринок*. 2012. № 8 (91). С. 106–110.
3. Шахрай В. М. Театральне мистецтво як чинник оптимізації взаємодії особистості та соціуму. *Журнал народна освіта: електронне наукове фахове видання*. 2011. Вип. 1 (13). С. 1–5. URL: <https://www.narodnaosvita.kiev.ua/> (дата звернення 28.04.2019).
4. Стадніченко Н. В. Організаційно-педагогічні умови підготовки майбутнього актора до професійного спілкування: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 Теорія і методика професійної освіти. Запорізький національний університет. К., 2018. 21 с.
5. Державна вища школа кінематографії, телебачення та театру імені Леона Шіллера. URL: <https://studix.eu/vysshaya-gosudarstvennaya-shkola-kinematografa-televydenyua-y-teatra-ym-leona-shyllera/> (дата звернення 28.04.2019).
6. Настишин В., Червінська І. Вплив засобів театрального мистецтва на формування у молодших школярів інтересу до навчання. *Гірська школа українських Карпат*. 2015. № 12–13. С. 286–289.
7. Лимаренко Л. І. Діяльність студентського театру у вимірах часу: історико-педагогічний аспект. *Педагогічний альманах: Збірник наукових праць*. Редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти». 2014. Вип. 22. С. 293–301.

References

1. Lymarenko L. (2015). Vykorystannia studentskoho teatru v yevropeiskykh systemakh profesiinoy pidhotovky maibutnykh pedahohiv. *Estetyka i etyka pedahohichnoi dii (Aesthetics and ethics of pedagogical action)*, 9, 176–187 (In Ukrainian).
2. Bilan T. (2012). Teatralne mystetstvo v konteksti khudozhno-mystetskoho znannia. *Molod i rynek (Youth and the market)*, 8 (91), 106–110 (In Ukrainian).
3. Shakhrai V. M. (2011). Teatralne mystetstvo yak chynnyk optymizatsii vzaiemodii osobystosti ta sotsiumu. *Zhurnal narodna osvita: elektronne naukove fakhove vydannia*, 1 (13), 1–5. URL: <https://www.narodnaosvita.kiev.ua/> (Last accessed) (In Ukrainian).
4. Stadnichenko N. V. (2018). Orhanizatsiino-pedahohichni umovy pidhotovky maibutnoho aktora do profesiinoho spilkuvannia: avtoref. dys... kand. ped. nauk: 13.00.04 Teoriia i metodyka profesiinoy osvity. Zaporizkyi natsionalnyi universytet. Kyiv (In Ukrainian).
5. Derzhavna vyshcha shkola kinematohrafii, telebachennia ta teatru imeni Leona Shillera. URL: <https://studix.eu/vysshaya-gosudarstvennaya-shkola-kinematografa-televydenyua-y-teatra-ym-leona-shyllera/> (Last accessed) (In Ukrainian).
6. Nastyshyn V., Chervinska I. (2015). Vplyv zasobiv teatralnoho mystetstva na formuvannia u molodshykh shkoliariv interesu do navchannia. *Hirska shkola ukrainskykh Karpat (Mountain School of the Ukrainian Carpathians)*, 12–13, 286–289 (In Ukrainian).
7. Lymarenko L. I. (2014). Diialnist studentskoho teatru u vymirakh chasu: istoryko-pedahohichniy aspekt. *Pedahohichniy almanakh: Zbirnyk naukovykh prats (Pedagogical almanac: Collection of scientific works)*. Redkol. V. V. Kuzmenko (holova) ta in. Kherson: KVNZ «Khersonska akademiia neperervnoi osvity», 22, 293–301 (In Ukrainian).

Рецензент: д.е.н., професор Борейко В. І.